

a hitelezőnek kétrendbeli váltó van birtokában, melyek közül az egyik (alap-) váltó lejárt és érvényesíthető, a másik (fedezeti) váltó arra szolgál, hogy a hitelező azt leszámítolja; az adósok azt a kijelentését, hogy a fedezeti váltó adása nem prolongáció céljából történt és egyrészt a hitelezőnek az alapváltón alapuló jogait, így különösen az alapváltóra vonatkozó netáni korábbi ítéletnek, jelzálogjogi bekebelezésnek vagy végrehajtási jognak hatályát, másrészt a korábbi váltókon szereplő azoknak a váltóadósoknak kötelezettségét, kik a fedezeti váltókat alá nem írták, nem érinti.

Viszont az adósvédelem céljából a hitelező jelenti ki, hogy míg az adósok meghatározott (14.000/1933. M. E. sz. r.) kötelezettségeiknek eleget tesznek, a birtokában lévő alap-, illetve fedezeti váltó érvényesítését a szerződő adósokkal szemben függőben tartja. Nem pontos teljesítés esetén a hitelező az alapváltó alapján eljárhat az adósokkal szemben, feltéve, hogy a fedezeti váltót az elfogadónak visszaadja, vagy annak visszaadását felajánlotta. A fedezeti váltó harmadik birtokosa kezéhez történt fizetéseket a hitelező az adósok javára köteles írni és a váltóösszeg, valamint a hátralékos késedelmi kamatoknak akár a fedezeti váltó birtokosa, akár pedig az alapváltó birtokosa részére történt kifizetése esetében pedig köteles az alapváltót kiszolgáltatni.

A dolog természetéből következik, hogy az eredeti hitelező a fedezeti váltók alapján nem járhat el az adósokkal szemben, mert a fedezeti váltó nem arra a célra adatott, hogy ennek alapján az eredeti hitelező az adósokkal szemben fellépjen, hanem arra, hogy e váltókat leszámítolja és magát mobillá tegye. Az előbbi célt az alapváltó szolgálja. Elvileg fennáll ugyan az a lehetőség, hogy a hitelező a fedezeti váltón kívül az alapváltót továbbforgatja, amiből súlyos zavarok származhatnak az adósokra nézve, ez a veszély azonban megelőzhető azzal, hogy az alapváltón, melynek a forgatás szempontjából már jelentősége nincs, a forgatást megtiltják.

P. T.

Az autonomia de la volentè elve a váltójogban.

Dr. Bozóky Géza „Nemzetközi váltójog” című, a közel múltban megjelent monumentális munkája ismét aktuálisá tette a genfi váltójogi egyezmények ratifikálásának kérdését. Ezeknek az egyezményeknek törvényhozási megerősítése — miként ismeretes — azért nem következett be magyar részről, mert igazságügyi kormányzatunk az egyezmények rendelkezéseit nem találta összhangba hozhatónak a valutáris korlátozásokat tartalmazó jogszabályokkal. Ennek az álláspontnak alapja igazságügyi kormányzatunk új jogszabályok hozásában megnyilvánuló óva-

tosságából következik, tehát csupán ott léptet életbe újabb jogszabályokat, ahol gazdaságilag feltétlenül szükséges. E feltétlen szükségesség pedig a genfi egyezmények törvénybeiktatásával kapcsolatban kérdéses. Ennek eldöntése azonban nem feladatunk. E helyen csupán a második genfi egyezmény azzal az alaptételével kívánok foglalkozni, hogy az egyezmény is felfüggesztette a változói autonómia de la volonté elv érvényesülését.

Az autonómia de la volonté elve a nemzetközi magánjogban lényegileg azt jelenti, hogy a felek szabad rendelkezési joggal bírnak bizonyos korlátok közt abban a kérdésben, hogy életviszonyaikat mily jogszabályok szerint kívánják rendezni. Az uralkodó felfogás a feleknek ezt a rendelkező jogát olyképp fogalmazza, hogy a felek korlátoltan saját maguk választhatják meg azt a jogrendszert, amelynek jogügyletük elbírálását alá kívánják vetni. Ezzel szemben egyeseknek — így a magyar irodalomban Szászy Istvánnak az az álláspontja, hogy a felek korántsem vetették ügyletük elbírálását külföldi jogrendszer uralma alá, hanem a külföldi jog irányadó kijelölése nem más, mint brevitatis causa utalás a külföldi jog belső anyagi jogszabályainak tartalmára. Szászy e tételből, mint szükségszerű következményt vonja le, hogy ez a brevitatis causa utalás csupán a kiválasztott külföldi jog belső diszpozitív jellegű anyagi jogszabályaira vonatkozik. Ez a tétel — amely nem is szükségszerű következmény — a gyakorlati alkalmazhatóság szempontjából igen aggályos, különösen oly jogterületeken, ahol a jogszabályok nagyobb része kögens jellegű, mert egyrészt azt a valószínűtlenséget tartalmazza, hogy a felek pontosan ismerik a külföldi jognak diszpozitív jellegű szabályait és kizárólag csupán az azokban írt joghatásokat kívánták irányadóul elfogadni, másrészt pedig, mert az egyes jogterületeken a kögens és a diszpozitív szabályok egymással szorosan összefüggve oly jogterületi egységet alkotnak, hogy nehezen választhatók szét.

De nemcsak a felek autonómiája jogi természetének mibenlétében van vita, hanem főként abban, vajon nem kell-e elvetnünk teljesen az autonómia de la volonté elvét? Vajjon bármely jogrendszerre utalhatnak-e a felek? vajjon megilleti-e a feleket az autonómia joga a kögens szabályok területén is? De vitás az is, vajjon szükséges és helyes-e az autonóm jog elismerése mellett jogterületi összefüggési okokat (ú. n. „kapcsoló elveket”) megállapítani arra az esetre, ha a felek nem éltek az autonóm jogukkal, avagy bizzuk e kérdést teljesen a perbíróra? Vitás az is, vajjon mily jogterületeken illeti meg a feleket az autonómia: Megilleti-e őket a dologi, a személyi, az öröklési jogban is? Avagy csupán a kötelmi jogban és a kötelmi jogban is csupán a joghatásokat illetően?

Az uralkodó felfogás szerint a kötelmi jogban, — és minket jelenleg közelebről csak ez érdekel, — a joghatások tekintetében a felek autonóm joggal rendelkeznek. Ennek elismerése azon az alapelven nyugszik, hogy a feleknek szabadságot kell biztosítani jogviszonyaik rendezésében mindoly viszonylatban, amelyekben magasabb állami, társadalmi, erkölcsi vagy közgazdasági érdek

ennek kizárását vagy korlátozását szükségessé nem teszi. E jogelvből következik azonban az is, hogy csupán a legszükségesebb mértékben szabad a felek e szabadságját korlátozni.

A nemzetközi magánjog váltójogában a felek autonóm jogát sem az irodalom, sem pedig a gyakorlati élet nem ismerte el. Ez a felfogás uralkodott a genfi egyezmények megalkotása előtt és uralkodik ma is azokban az államokban, melyek a genfi egyezményeket nem írták alá, illetve nem ratifikálták, sőt a felek autonóm jogának megtagadása nyilvánul meg a második genfi egyezményben is.

A felek autonóm jogának megtagadását a váltójogban ketős alapra vezethetjük vissza. Az uralkodó felfogás egyik indoka: a forgalom érdekeinek megvédése. E szerint a forgalom biztonságának legnagyobb ellensége a felek jogszabályválasztó joga. Ugyanis az a körülmény, hogy a felek szabadon választhatják meg azt a jogrendszert, amelynek szabályai szerint kívánják életviszonyaikat rendezni, a forgalmi ügyleteknél jogbizonytalanságot eredményez, mert harmadik személyek nem lévén biztosak az általuk megszerezni kívánt jog gazdasági és jogi értékében, inkább nem szerzik meg a kérdéses jogot. Ez pedig nyilván csökkenti a forgalom képességét.

A felek autonóm jog-megtagadásának másik érve azon nyugszik, hogy a váltójog szabályai általában kógens jellegűek, ennek folytán a nemzetközi magánjog váltójogi szabályainak is kógens rendelkezéseket kell tartalmaznia.

Nézetünk szerint mindkét érv megalapozottsága erősen agályos.

Elsősorban a második érvvel kívánunk röviden foglalkozni. Ennek indokolása már önmagában hordja tarthatatlanságát, mert azt a tévedést tartalmazza, hogy „Y-ik váltójogi szabálynak csupán azért kell kógens rendelkezést tartalmaznia, mert a többi váltójogi szabály is ily természetű”. Pedig kétségtelen, hogy minden kényszerítő jellegű váltójogi szabály jellegének meg van a maga külön megalapozott célja és indoka, ami nélkül kógens természetű szabálynak nem lenne létjogosultsága.

Ami pedig az első érv tarthatatlanságát illeti, arra szolgáljanak a következők:

A váltó gazdasági jelentősége a kifogások korlátolt érvényesíthetőségében nyilvánul meg. E megállapításunknál nem került el figyelmünket a váltó értékpapír jellegéből folyó tulajdonságok természete sem. Azt a kérdést tehát, hogy adjuk-e meg a feleknek a nemzetközi magánjog váltójogában az autonómia jogát vagy tagadjuk meg azt tőlük, a kifogások érvényesíthetőségének szemszögéből kell megítélnünk. E vonatkozásban pedig az értékpapírjogban az az általános tétel érvényesül, hogy csupán azok a kifogások emelhetők a jóhiszemű birtokos ellen, melyek a papíron avagy a papírbirtokos és közvetlen fele közt fennforgó jogviszonyon alapulnak. — Mit jelent ez a szabály a nemzetközi magánjog váltójogában, ha a felek autonóm jogát elismerjük?

Jelenti azt, hogy amennyiben a felek autonom jogukkal élve más jogrendszer alkalmazásában egyeztek meg, mint ami magából a váltóból kitűnik, ez alapon kifogás csupán a közvetlen féllel és a rosszhiszeműnek tekintendő felekkel szemben érvényesíthető. A rosszhiszemű váltóbirtokosok pedig a jóhiszemű speciális védelmét nem élvezhetik.

Ezek után az a tisztázandó kérdés, hogy az autonom jog elismerése nem csökkenti-e a váltó forgalomképességét, ha a felek az általuk választott jogrendszert magában a váltó szövegében is kitüntetik.

Nézetünk szerint nem, mert a felek értelmes, gazdasági célt szolgáló jogrendszer kijelölésén alapuló kifogása, ha magából a váltó szövegéből kitűnik, hátrányosan épűgy nem befolyásolhatja a váltó forgalomképességét, mint bármely más váltóból kitűnő kifogás sikeres érvényesíthetősége. Azzal pedig nem szabad számolnunk, hogy a felek minden gazdasági cél nélkül élnek jogrendszer választó jogukkal, mert a gyakorlati élet ily célnélküliséget nem ismer.

Ez az utóbbi megfontolás egy újabb érvet állít az autonom jog elismerésének támogatására. Ugyanis, ha a felek e jogrendszer kijelölési joga gazdasági célt szolgál (azt a jogrendszert jelölik ki irányadóul, amelynek területén előre láthatóan a váltó túlnyomóan forgalomban lesz) akkor nyilvánvaló, hogy e joggal való élés egyenesen emeli a váltó forgalomképességét.

Nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt sem, hogy az autonom jog elismerése illeszthető be csak harmonikusan a váltó-kifogások rendszerébe. Kétségtelen ugyanis, hogy a közvetlen féllel szemben ez alapon az esetben is sikeresen érvényesíthető kifogás, ha a felektől az autonom jogot megtagadjuk. A váltójog egyik alapvető tétele pedig az, hogy a személyes kifogások eldologjogosíthatók olyképp, hogy a kifogás alapját képező jogviszonyt a felek magában a váltó szövegében is feltüntetik. Ezek szerint magában a váltó szövegében feltüntetett jogrendszer eldologjogosított személyes kifogás jellegével bir az önrendelkezési jog megtagadása esetében is s így az általános alapvető szabályok értelmében ez a kifogás minden váltóbirtokossal szemben sikeresen érvényesíthetőnek volna tekintendő.

Ezzel függ össze az az utolsó érvünk is, amely szintén az autonom jog megadásá mellett szól.

A gyakorlati életben a kötelmi jog terén a felek olyképp szoktak élni az önrendelkezési jogukkal, hogy fiktív kiállítási helyet tüntetnek fel oly esetben, ha a kollízió szabályok értelmében a kiállítási hely jogrendszere a mérvadó a jogügylet, vagy a jogügylet egyes részeinek megbírálására. Az autonom jog ily formában való gyakorlása a váltójogban is lehetséges, mert a váltó kiállításának helye több viszonylatban szerepel jogterületi összefüggési ok („kapcsoló elv”) gyanánt. Ha már most elismerjük a felek autonom jogát, akkor ez a váltóból kitűnő jogrendszer lesz minden esetben a mérvadó a jóhiszemű váltóbirtokosokkal szemben is. Ha ellenben megtagadjuk a felek önrendelkezési

jogát, akkor a váltó tartalmával ellentétes valóságos kiállítási hely lesz még a jóhiszemű váltóbirtokosokkal szemben is irányadó, vagyis még a jóhiszemű váltóbirtokosokkal szemben is sikeresen érvényesíthető lesz az a kifogás, hogy a váltót, illetve a váltónyilatkozatot valóságban más helyen állították ki, mint ami magából a váltó szövegéből kitűnik. Ezzel pedig megtámadjuk a váltó gazdasági jelentőséggel bíró értékpapír jellegét és egyben a forgalomképességét is. Ezek szerint az autonóm jog megtagadása egyenesen bénítóan hat a váltó forgalomra.

Az autonóm jog elismerésének e kedvezőtlen következményét Genfben is érezték, amikor német részről azt a javaslatot terjesztették elő (Német és osztrák emlékirat 102. és 139.), hogy a tényleges kiállítás helye csak másodsorban jöhessen figyelembe és pedig csupán az esetben, ha a nyilatkozat kiállításának helye feltüntetve nincs. Genf azonban ezt a nézetünk szerint nagyon is megalapozott német javaslatot elvetette. (Comptes Rendus 356., 361.)

A fentiekben pár rövid szóval felvázoltuk azokat az aggályokat, melyek autonóm jog megtagadásával kapcsolatban bennünk felmerültek. Záró mondatunkban csupán arra kívánunk ismételtlen utalni, hogy vizsgálódásaink teljesen függetlenek voltak a genfi egyezmény életbeléptetésének kérdésétől, annál is inkább, mert egyrészt az eme jogunkban is az autonómia voluntatis elve érvényesül, tehát a második genfi egyezmény ratifikálása esetleg zavaróan ható új jogszabályt nem tartalmaz, másrészt ép a második genfi egyezmény napjainkban kis gyakorlati jelentőséggel bír a mai valutáris korlátozás mellett s így még az esetben sem hathatna zavaróan, ha új elveket és jogszabályokat tartalmazna.

Dr. Rudolf Lóránt.

JOGALKOTÁS.

Új jogszabályok.

Külföldi fizetések (a MNB. 287. számú körlevele 1937. október 25.).

A Külföldi Hitelek Pénztára abban az esetben, ha az 1936. évi hitelrögzítő megállapodás alapján fizetett pengőösszegek transzferálására irányuló igénylésnek helyt ad, az engedélyben nem fogja megjelölni azt a devizaösszeget, amelyet a pengőösszeg fejében kész kiutalni, hanem csupán engedélyezni fogja az igénylésben megjelölt pengőösszeg transzferálását azzal, hogy a transzferálás a pénztár által megállapított, a lehívás időpontjában érvényben levő feltételek mellett megy végbe. (A 274. számú körlevél 3/a. pontjának módosítása.)